

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

(ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ)

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΤΥΠΟΙΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΛΕΩΝΗ

1935

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΡΕΣΣΙΟΣ ¹⁾

Ἡ συνήθης χρονολογία κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Κορέσσιος ἐγεννήθη τὸ 1554 καὶ ἀπέθανε τὸ 1541 εἶναι ἀμάρτυρος καὶ ἐσφαλμένη. Δὲν γνωρίζομεν τὸ ἔτος τῆς γεννήσεώς του, ἀλλὰ τοῦτο πρέπει νὰ τοποθετηθῇ μᾶλλον εἰς τοὺς χρόνους μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Χίου (1566) ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀφοῦ ὁ Κορέσσιος ἔζησε μέχρι τοῦ 1660 περίπου. Κατήγετο ἀπὸ τὴν παλαιὰν καὶ μεγάλην οἰκογένειαν τῶν Κορρυσίων, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀνεδείχθη καὶ ὁ ἰατρός Ἰωάννης Κορέσης, συγγενῆς τοῦ Γεωργίου. Αἱ σπουδαί του εἰς Πάδοβαν (ὄχι Πῖσαν) δεικνύουν οἰκογενειακὴν τινα εὐπορίαν. Ἐν Ἰταλίᾳ σπουδάζων ἴσως ἀκόμη ἔγραψε κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἐποχῆς ἐπίγραμμα ἐκ στίχων ἠρωϊκῶν ἐξ εἰς βιβλίον θρησκευτικὸν τοῦ γνωστοῦ Θεολόγου Γαβριήλ Σεδήρου, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη εἰς τὴν Βενετίαν τὸ 1604 : «Γεωργίου Κορρυσίου τοῦ Χίου εἰς τὸ ἀξιάγαστον καὶ δεκτὸν (;) τοῦ πανιερωτάτου καὶ σοφοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας κυρίου Γαβριήλου τοῦ Σεδήρου καὶ ἐξάρχου πατριαρχικοῦ βιβλίον ἐπίγραμμα» ²⁾. Τὸ ἐπίγραμμα δὲν εἶναι ἀξιόλογον, εἶναι ἔμως τὸ πρῶτον χρονολογημένον ποιημάτιον τοῦ Κορρυσίου. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐγνώρισε καὶ τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν Medici καὶ ἠύνοήθη ὑπ' αὐτῆς καὶ ἔγραψε καὶ κολακευτικὰ ποιήματα πρὸς τὸν Φραγκίσκον Medici. Μετὰ τὰς σπουδὰς του ἐδίδαξεν εἰς τὴν Πῖσαν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν κατὰ τὰ ἔτη 1609 μέχρι 1615. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἔγραψε τὸ κολακευτικὸν ὑπὲρ τῶν Μεδίκων ποίημα, εἰς τὸ ὁποῖον ὀμιλεῖ καὶ περὶ ἀγωνίσματος συνήθους ἐν Φλωρεντίᾳ. Τὸ ποίημα ἔχει τὸν ἐξῆς Ἑλληνικὸν τίτλον :

¹⁾ Αἱ ἀκριδέστεραι βιογραφικαὶ εἰδήσεις περὶ Κορρυσίου ἐγράφησαν ὑπὸ *Legrand*, *Bibliographie hellénique 17 siècle*, τ. 3 σελ. 255. Λεπτομερῆς ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλὰς πλαστογραφίας εἶναι ἡ ἐξῆς μελέτη : Δοκίμιον περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων Γεωργίου Κορρυσίου τοῦ Χίου ὑπὸ τῆς Α. Α. Γ. τοῦ πρίγγιπος Ροδοκανάκιδος. Ἀθῆναι 1872 (μέρος τῆς μελέτης εἶχε δημοσιευθῆ εἰς τὸ περιοδικὸν Πανδώρα τ. 22 σελ. 519—525 καὶ 562—567). Σύντομον ἄρθρον περὶ Κορρυσίου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ *A. Palmieri* εἰς τὸ *Dictionnaire de Theologie Catholique* τῶν *Vacant-Mangenot* ἐν λ. *Coressios*. Τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὴν Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλοπαιδεύσαν ἄρθρον Κορέσσιος ἔχει πολλὰ σφάλματα.

²⁾ *Legrand*, *Bibliogr. hellénique 17 siècle*, τ. 1, σελ. 39.

Διήγησις τοῦ κλεινοῦ ἀγῶνος τῶν Φλωρεντίνων διὰ στίχων, ὅστις παρ' ἐκείνοις μὲν καλιτζίον, παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις καλεῖται ἀρπαστόν, ποιηθεῖσα παρὰ Γεωργίου Κορεσίου τοῦ Χίου, εὐγενοῦς Βυζαντίου (!) διδασκάλου τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς ἐν τῷ λαμπροτάτῳ τῆς Πίσσης φροντιστηρίῳ. Venetiis 1611.

Τὸ ποίημα ἐξεδόθη Ἑλληνιστί καὶ Λατινιστί ¹⁾, ἀποβλέπει δὲ νὰ περιποιηθῇ τοὺς Μεδίκους καὶ συγχρόνως συνιστᾷ καὶ τὸν Κορέσιον ὡς «εὐγενῆ Βυζάντιον» εἰς τὴν Φλωρεντινὴν ἀριστοκρατίαν. Τὸ ποίημα ἀρχίζει μὲ τοὺς ἐξῆς κολακευτικοὺς ὑπὲρ τοῦ Cosimo II Medici στίχους :

Κόσμῳ ἡγεμόνι κρατερῷ τόδε ἄθλον αἰίδω,
Τυροσηνίης ἀγλαῆς ἠελίῳ μεγάλῳ,
εἰκόνι τῶν ἀρετῶν . . .

Τὸ ποίημα τοῦτο πιθανῶς σχετίζεται μὲ τὸν διορισμὸν τοῦ Κορεσίου εἰς τὸ φροντιστήριον τῆς Πίσσης, ἐπροκάλεσε δὲ ἐπιγράμματα διαφόρων Εὐρωπαίων λογίων, ἐκ τῶν ὁποίων τέσσαρα συνεξεδόθησαν μετὰ τῆς ἀνωτέρω Διηγῆσεως εἰς ἓν τούτων λέγεται :

Ἕλληγν γλυκερός ὁ Κορέσιος, ἄλλος Ὅμηρος (!!)

.....

Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ὁ Κορέσιος συνεκρούσθη μὲ τὸν νέον μεγάλον μαθηματικὸν καὶ ἀστρονόμον Galileo Galilei, ὅστις ἐδίδασκεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Πίσσης, καὶ ὅτι τὰ πολεμικά του φυλλάδια ἀφιερώνει ὁ Κορέσιος εἰς τὸν «Signor Principe Don Francesco Medici», ἀδελφὸν τοῦ Μεγάλου Δουκὸς τῆς Τοσκάνης Cosimo II. Διὰ ποῖον λόγον ὁ Κορέσιος χωρὶς νὰ εἶναι μαθηματικὸς ἀνέλαβεν ἀγῶνα, ὅστις ἔμελλε νὰ τον γελοιοποιήσῃ; Σχετίζεται καὶ ὁ ἀγὼν αὗτος μὲ τὴν φιλίαν του πρὸς τοὺς Medici;

Τὸ 1612 ἐξέδωκεν ὁ Galileo Galilei τὸ περὶ ἐπιπλέοντων σωμάτων πόνημά του :

«Discorso al serenissimo Don Cosimo II Gran Duca di Toscana intorno alle cose che stanno in sù l'acqua, ò che in quelle

¹⁾ Ὁ Λατινικὸς τίτλος τοῦ βιβλίου ἔχει ὡς ἐξῆς : Narratio incltyti certaminis Florentinorum graecis versibus quod apud illos calcio, apud antiquos vero arpastum appellatur. Facta a D. Georgio Coresio Chiensi, nobili byzantino, linguae graecae in sapientissimo P'isarum gymnasio professori. Venetiis 1611.

si muonono» και άμέσως έπηκολούθησεν ή πολεμική του Κορεσσίου :

«Operetta intorno al galeggiare de corpi solidi all'illustrissimo et eccellentissimo principe il signor Don Francesco Medici Di Giorgio Coressio, Lettore della lingua Greca nel famosissimo Studio di Pisa. Firenze» 1912.

Ἐάνωνυμος λόγιος έγραψε τὸ έξής χαρακτηριστικὸν έπίγραμμα εἰς τὸ φυλλάδιον τοῦ Κορεσσίου :

ὥσποτε Ῥωμαῖον θεῖος Γαλιλαῖος ἄνακτα,
οὕτω ένίκησας φαῦλον, Γαλιλαῖε (=Galilei), Κορέσσην ¹⁾.

Ὁ Κορέσσιος έξηκολούθησε νὰ περιποιηται τοὺς Medici ὡς φαίνε-
ται και έκ λόγου πανηγυρικοῦ, τὸν ὁποῖον έλληνιστὶ ἀπήγγειλεν εἰς τὴν
Πισαν ²⁾ τὸ 1614. Τὸ 1615 έν τούτοις εἶναι τὸ τελευταῖον έτος τῆς δι-
δασκαλίας του εἰς Πισαν και δέν γνωρίζομεν ἂν εἰς τὴν έκεῖθεν ἀναχώ-
ρησίν του συνετέλεσε και ή κατά Galilei πολεμική. Ὡς φανερός λόγος
φέρεται ἄρνησις τοῦ Πονεπιστημίου νὰ αὐξήσῃ τὸν έκ 290 σκούδων
μισθὸν του. Διατὶ ὁμως ή ἄρνησις αὐτή ; Ἐπειτα ἤσκησε τὴν Ιατρικὴν
εἰς τὸ Διθόρνον, ἴσως δὲ και εἰς τὴν Μασσαλίαν κατά τὸν Νικόλαον Πα-
παδόπουλον ³⁾ και κατόπιν ἤλθεν εἰς Χίον, ἄγνωστον ὁμως πότε ἀκρι-
βῶς. Τὸ 1618 ἀναφέρεται εἰς λατινικὸν κώδικα τῆς έπισκοπῆς Χίου ὡς
«dotto Giorgio Coressi»· τὸ 1626 ὡς «dottor medico Coressi» ⁴⁾.
Εἰς κώδικα τῆς Μονῆς Μουνδῶν ⁵⁾ τῆς Χίου ἀναφέρεται τὸ 1627 ὁ «Γεώρ-
γιος Κορέσης Ιατρός, κτήτωρ και έπίτροπος τοῦ μοναστηρίου». Ἐπίσης
γνωρίζομεν ὅτι τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1627 έκλήθη ἀπὸ τὴν Κοινότητα Βε-
νετίας νὰ μεταβῆ έκεῖ ὡς διδάσκαλος μὲ μισθὸν διακοσίων δουκάτων τὸ
έτος και μὲ τὰ έξοδα τοῦ ταξειδίου. Ἡ πρόσκλησις έγινε «κοινῇ ψήφῳ
και γνώμῃ τοῦ πανιερωτάτου και σοφωτάτου ἡμῶν αὐθεντοῦς και δεσπό-

¹⁾ Βλ. Legrand, Bibl. hellén. 17 siècle, τ. I, σελ. 88.

²⁾ Orazione di Giorgio Coressio lettore della lingua greca nello Studio di Pisa in lode dell' eccellentissimo Principe Sign. D. Francesco Medici da lui recitata in lingua Greca in detto Studio, dipoi tradotta nell' Italiana favella. In Pisa 1614.

³⁾ Nicolai Comneni Papadopoli, Historia Gymnasii Patavini 1726, τ. 2, σελ. 296. Ἀπὸ τὸν Παπαδόπουλον ὁμως προέρχονται πολλαὶ ἀνακρίσεις περὶ Κορεσσίου ή έσφαλμένη χρονολογία περὶ τῆς γεννήσεως και τοῦ θανάτου του κλπ.

⁴⁾ Ζολῶτα, Ἱστορία τῆς Χίου, τ. Γ', 1 σελ. 411.

⁵⁾ Κ. Κανελλάκη, Χιακά Ἀνάλεκτα 1890 σελ. 422.

του κυρίου κυρίου Θεοφάνους Μητροπολίτου Φιλαδελφείας» (τοῦ Ξενάκη) καὶ δεικνύει ὅτι ὁ Κορέσσιος ἦτο ἤδη πολὺ γνωστός. Εἰς τὴν ἀνωτέρω πρόσκλησιν ὁ Κορέσσιος ἀπήντησε τὴν ὀγδόην Μαΐου 1628 καὶ ἔγραψε ὅτι δὲν ἤμπορεῖ νὰ δεχθῆ τὴν θέσιν τῆς Βενετίας «δι' ἀφορμὰς πολλὰς. Ἡ μία εἶναι ὅτι ἐβάρυνα καὶ εἶμαι καταπιασμένος ἐδῶ καὶ εἰς ἰατρικὴν, καὶ εἰς τὰ μαθήματα ὅπου δίδω πολλῶν μοναχῶν. Ἄλλὰ τὸ ἄλλο τὸ μεγαλύτερον, τὰ πράγματα εἰς τὸ σπίτι μένουσι μοναχά. Ἡ μητέρα μου εἶναι γραῦς καὶ δὲν με ἀφήνει μετὰ δακρύων»¹⁾. Τὸ πολύτιμον τοῦτο γράμμα μᾶς δίδει πληροφορίας ὅτι ὁ Κορέσσιος ἐν Χίῳ ἤσκει τὴν ἰατρικὴν, ἀλλ' ἦτο συγχρόνως καὶ διδάσκαλος, ὅτι ἤδη τὸ 1628 ἦτο πλέον ἡλικιωμένος («ἐβάρυνε!»), ὅτι εἰς τὸ σπίτι του εἶχε μόνον τὴν μητέρα του, ὅτι ἐπομένως ἴσως δὲν ἐνυμφεύθη. Ἐξ ἄλλων νεωτέρων εἰδήσεων μνησθέντες ὅτι ὁ Κορέσσιος ἐδίδασκεν εἰς τὸ σχολεῖον τὸ προσηρτημένον εἰς τὴν μεγάλην ἀδελφότητα τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, τὸ ὅποιον, φαίνεται, ὅτι ἦτο τότε τὸ μεγαλύτερον τῆς Χίου²⁾. Ἐνῶ δ' ὁ Νικόλαος Παπαδόπουλος³⁾ καὶ οἱ ἀκολουθήσαντες αὐτὸν ἐδέχοντο ὅτι ὁ Κορέσσιος ἀπέθανε τὸ 1641, δύο γράμματα δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ Legrand⁴⁾ δεικνύουν ὅτι ὁ Κορέσσιος ἔζη ἀκόμη ἐν Χίῳ τὸ 1654, ἔτε γράφει πρὸς τὸν «Ἀλάτζην» ἦτοι τὸν Λέοντα Ἀλλάτιον καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ στείλῃ εἰς τὴν «ἐταιρείαν (= ἀδελφότητα) τῶν ἱερομαρτύρων Ἀναργύρων» τὰ βιβλία, ὅσα φαίνεται εἶχεν ὑποσχεθῆ ὁ σοφὸς Χίος. Ἡ πολεμικὴ τοῦ Κορεσίου κατὰ τῆς καθολικῆς προπαγάνδας καὶ τῶν ἐνωτικῶν ἐπομένως γνωμῶν τοῦ Ἀλλατίου δὲν τὸν ἤμπόδισε νὰ γράψῃ ἐπανειλημμένως πρὸς τὸν συμπολίτην, εἰς τὸν ὅποιον οὕτω ὑπενθυμίζει τὴν παλαιὰν φιλίαν («ἐπ' ἀναμνήσει τῆς ἀρχαίας ἡμῶν φιλίας») καὶ τὴν συνάντησίν των, ὅτε ὁ Ἀλλάτιος ἤλθεν εἰς Χίον.

¹⁾ Π. Κοντογιάννη, Γράμμα τῆς Κοινότητος τῆς Βενετίας πρὸς Γεώργιον Κορέσσιον καὶ ἀπάντησις αὐτοῦ. Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher, τ. 5 (1926) σελ. 89-96. Τὰ γραφόμενα παρὰ Δοσιθέου, Ἱστορία τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων (1715 σ 1178) ὅτι ὁ Κορέσσιος ἐδίδαξεν εἰς τὴν Βενετίαν δὲν εἶναι ἀληθῆ.

²⁾ Ἐν Χίῳ ἐγνώρισεν τὸν Κορέσσιον ὁ καθολικὸς θεολόγος Goar, ὅστις εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἐκδοσιν τοῦ Εὐχολογίου (Parisii 1647) ἀναφέρει τὸν Κορέσσιον, τὸν ὅποιον συνεβουλεύθη εἰς διάφορα ζητήματα.

³⁾ Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 296.

⁴⁾ Legrand, Bibl. hellénique 17 siècle, τ. 3 σελ. 270. Τὰ γράμματα ἀνεδημοσιεύθησαν ὑπὸ Π. Ζερλέντη εἰς τὸ περιοδικὸν Ἀθηνᾶ τ. 28 (1916) σελ. 248-9.

Ἐδίδασκε λοιπὸν εἰς τὴν ἀδελφότητα τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων τοῦ Ἐγκρεμοῦ καὶ ἐκεῖ ἀφῆκε καὶ τὰ χειρόγραφα του, τὰ ὅποια ἐφυλάττοντο μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ¹⁾ καὶ τὰ ὅποια διὰ τῶν μαθητῶν του καὶ μοναχῶν τῆς ἀδελφότητος ἀντεγράφοντο καὶ διεδίδοντο καὶ ἔξω τῆς Χίου.

Εἶνε χαρακτηριστικὸν ὅτι τὰ περισσότερα τῶν χειρογράφων του ἦσαν θεολογικά. Τὰ φιλοσοφικά καὶ ἰατρικά ζητήματα ἀπησχόλησαν τὸν Κορεσσίον ὀλιγώτερον. Δι' αὐτὸ ἀξιόλογος ἦτο ὁ κῶδιξ τῆς Σμύρνης, ὁ ὅποιος περιεῖχε ἱστορικά καὶ φιλοσοφικά ζητήματα (Α. Παπ. Κεραμέως, Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Σμύρνη Εὐαγγελικῆς Σχολῆς 1877 σ. 10) :

1) «Τοῦ σοφωτάτου Γεωργίου Κορεσίου καὶ Θεολόγου τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας εἰς τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ . . . φυσικῆς ἀκροάσεως ὑπομνήματα».

2) «Τοῦ αὐτοῦ Κορεσίου περὶ φυσικῆς ἀκροάσεως τῷ θέλοντι μαθητευθῆναι».

3) «Τοῦ αὐτοῦ ζητήματα περὶ οὐρανοῦ».

4) «Τοῦ αὐτοῦ περὶ ψυχῆς».

5) «Τοῦ αὐτοῦ περὶ προβλημάτων εἰς τὰς ε' αἰσθήσεις».

6) «Τοῦ αὐτοῦ ζητήματα ἰατρικά». Ὁ Κῶδιξ ἀνήκεν εἰς τὸν διδασκαλὸν Ἱεροθέον Δενδρινόν, ὡς δηλοῦν καὶ οἱ αὐτόθι στίχοι :

Γεωργίου πόνημα Χίου Κορέσση,
Ἱεροθέου κτῆμα δ' Ἰθακησίου.

Ἐκ τῶν ἐν Χίῳ μαθητῶν του ὁ γνωστότερος καὶ μᾶλλον ἀφωσιωμένος ὑπῆρξεν ὁ Γρηγόριος πρωτοσύγκελλος ὁ «Μυρμηγκουσιανός», ὁ ὅποιος εἰς τὸ βιβλίον του «Σύνοψις τῶν θείων καὶ ἱερῶν . . . δογμάτων» (1635) γράφει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικὰ περὶ τοῦ Κορεσίου : «Ἀφίνω νὰ λέγω τὰ ἄλλα ὅπου εἶναι φανερά εἰς ὅλους, τὴν εὐγένειαν τοῦ γένους του, τὸ ἡμερον τοῦ ἡθους του, τὸ ἄδολον τοῦ τρόπου του, τὸ ταπεινὸν τοῦ φρονήματός του, τὴν ἄδολον διδασκαλίαν, ὅπου μὲ προθυμίαν εἰς τοὺς χρειαζόμενους, ὅπου τρέχουσιν εἰς τὴν σοφίαν του, δίδει...» Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ μαθητοῦ τοῦ Κορεσίου μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἐννοήσω-

¹⁾ Ἀ. Βλαστοῦ, Χιακά, τ. 2 σελ. 89. Τὰ χειρόγραφα τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων ἴσως μετεφέρθησαν ἐν μέρει εἰς Πάτρμον, ὅπου ἀποτελοῦν σήμερον μέρος τῆς ἐκεῖ βιβλιοθήκης ὑπ' ἀρ. 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317. Τὸ ὑπ' ἀρ. 313 χειρόγραφον ἔχει τὴν σημείωσιν : «ἐκ τῶν τῆς ἀδελφότητος τῶν Χίων».

μεν τὸν ἀνιδιοτελεῖ χαρακτήρα τοῦ Χίου σοφοῦ καὶ ἐπομένως πῶς ἐπεβλήθη τόσον πολὺ εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν συγχρόνων του. Ἄλλος μαθητῆς τοῦ Κορεσίου, ὁ Λαυρέντιος Καβδάκος γράφει εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν διδάσκαλον: «Ζῆθι τοίνυν, Κορέσιε, εἰς πολλὰς περιόδους ἐνιαυτῶν . . . οὕτω γὰρ καὶ τῶν μαθητιῶντων ἔση χειραγωγὸς καὶ παντὸς τοῦ ἐλληνικοῦ γένους ἐγκώμιον, μᾶλλον δὲ τῆς καθολικῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας προστάτης θερμότατος ἀποσοβῶν καὶ ἐμφράττων τὰς καθ' ἡμῶν τῶν εὐσεβῶν ἀναπετασθείσας πύλας τοῦ Ἄδου, ἃς ὁ Κύριος μέχρι τοῦδε διὰ τῆς σῆς εὐκελάδου σοφίας κατήσχυνε»¹⁾.

Ὁ Κορέσιος ἐν Χίῳ εὐρισκόμενος δὲν ἦτο μόνον ἰατρὸς καὶ διδάσκαλος ἀκούρατος ἀλλὰ παρηκολούθει τὰ τότε ζητήματα τοῦ ἔθνους καὶ ἔδιδε καλούμενος ἢ καὶ αὐτόκλητος τὰς γνώμας του. Οὕτω τὸ 1631 ἐκλήθη ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ ἀντιχρῶσῃ τὸν Καλδινιστὴν ἱερέα τῆς Ὀλλανδικῆς Πρεσβείας Ἀντώνιον Leger, ἔσως δ' ἔκτοτε ἐπεκλήθη «Θεολόγος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας», ὡς φέρεται εἰς τινὰ συγγράμματά του. Φαίνεται ὅτι καὶ ἄλλοτε ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἢ Μ. Ἐκκλησία ἐζήτησε τὴν γνώμην τοῦ Κορεσίου²⁾. Πρὶν ὑπάγῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἢ καὶ ἀφοῦ ἐπῆγεν ἀπήνητησεν εἰς Ἀγγλοὺς Καλδινιστάς. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Κορεσίου πρὸς τοὺς Ἀγγλοὺς φέρεται εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. 1304 κώδικα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης σ. 204: «αχλά 1631 ἐν μηνὶ Ἀπριλλίῳ κε' ἀπολογία Γεωργίου Κορεσίου θεολόγου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ τῶν σοφῶν σύλλογον ὡς ἐκ μέρους τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κληρικῶν». Ἡ αὐτὴ «ἀπολογία» ὑπάρχει καὶ εἰς ἄλλους κώδικας, π.β. τοὺς ὑπ' ἀριθ. 126 καὶ 128 τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθήκης. Ὁ Κορέσιος συνεδέετο πολὺ μὲ τὸν πατριάρχην Κύριλλον τὸν ἀπὸ Βερραίας, πρὸς τὸν ὁποῖον σῶζεται ἐπιστολὴ του μακρὰ θεολογικὴ εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. 314 Κώδικα Πάτμου φ. 2 κέξ. Ἡ ἐπιστολὴ λέγει: «τῶ

¹⁾ Περιοδικὸν Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως τ. 17 σ. 80.

²⁾ Π.β. Ἡ. Τανταλίδου, Βίος Στεφάνου Καραθεοδωρῆ 1868 σελ. 23: «ἡ Ἐκκλησία ἐν καιρῷ εὐρεθεῖσα εἰς χρεῖαν νὰ γράψῃ γράμματα ὑποθέσεων ἔστειλε καὶ τὰ ἔγραψεν ὁ Κορέσιος εἰς τὴν Χίον». Εἰς ἔγγραφον δημοσιευθὲν ὑπὸ Ἱ. Σακκελίωνος γράφει ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Νεκτάριος (Ἐκκλ. Ἀλήθεια 1881 σ. 108): «Γεώργιος ὁ Κορέσιος ἀνὴρ σοφώτατος καὶ πολυμαθέστατος καὶ θεολόγος τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἱερᾶς Συνόδου ἀπὸ Χίου μεταπέμπεται καὶ τότε . . . ἰκανῶς διελέχθη μετὰ τινος Ἀντωνίου Λεγῆρου τῶν ἐκ τῶν Λουθηρῶν ὀπαδῶν» . . .

παναγιωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ Κυρίλλῳ τῷ ἐκ Βερροίας Γεώργιος ὁ Κορέσσιος, Θεολόγος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τὴν ὀφειλομένην εὐλάβειαν». Ὁ Κύριλλος ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς (αὐτ. φ. 5x) : «Ἐχρονίσσαμεν γράψκι σοι, λογιώτατε καὶ σοφώτατε ἱατρέ, οὐχ ὅτι ἀχάριστοι καὶ ἀμνήμονες, ἀλλ' ὅτι πολλαῖς βρασνιζόμενοι ταῖς τηκεδόσιν οὐ σχολάζομεν ἐχυτοῖς ζῆν· εὐχαριστοῦμεν γοῦν τῇ καλῇ σου κἀγαθῇ προαιρέσει τῇ πολὺν καρπὸν χαρισαμένη τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῷ θησαυρῷ τούτῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑψηλαὶ ἐρμηνεῖαι καὶ τὰ δόγματα λαμπρὰ καὶ αἱ ἄλλαι χάριτες ἃς ἔχειν ὀφείλουσιν οἱ συγγραφεῖς, καθ' ἑξῆς λάμπουσιν ἕξ οὗ φαίνεται οὐ σὸν ἀλλὰ τοῦ Πνεύματος εἶναι τὸ ἔργον· παρ' ἀνθρώπων οὐν ὁ μισθὸς οὐ προσδοκητέος ἀλλὰ παρὰ Θεοῦ καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐ ἡ χάρις μετὰ τῆς σῆς λογιότητος». Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Κυρίλλου ἀπαντᾷ καὶ εἰς ἄλλα χειρόγραφα π. χ. εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. 470 κώδικα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν σ. 6. Πιθανῶς ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Κυρίλλου ἐστάλη ὅχι εἰς ἀπάντησιν ἄλλης ἐπιστολῆς τοῦ Κορέσσιου, ἀλλ' ὅταν ἐστάλη εἰς αὐτὸν τὸ 1631 ἡ μελέτη τοῦ Κορέσσιου «περὶ ἑξοχῆς τῆς Θεολογίας» ἢ «τὸ Θεολογικὸν περὶ ἑξοχῆς τῆς ἱερᾶς Θεολογίας συγγραφὴν περὶ τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου ἄκρου Θεολόγου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἐν ἱατροῖς ἀρίστου Κυρίου Κυρίου Γεωργίου Κορέσσιου τοῦ Χίου καὶ ἀφιερωθὲν τῷ παναγιωτάτῳ, θειοτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ Κυρίῳ Κυρίῳ Κυρίλλῳ τῷ ἐκ τῆς Βερροίας, ἐν ἔτει σωτηρίῳ αχλά».

Τὸ 1635 ἐγνώρισεν τὸν Κορέσσιον ἐν Χίῳ ὁ νεωτερίζων Κύριλλος Δούκαρις, ὅστις γράφει πρὸς τὸν διαμαρτυρούμενον A. Leger δυσμενῶς περὶ αὐτοῦ : ¹⁾ «il Coressi e gli altri qui suoi adherenti sono tanto ignoranti che agli huomini di discretione fanno nausea li loro raggionamenti e le loro dispute».

Τὸ 1635 ἐμαρτύρησεν ἐν Χίῳ ὁ ἐκ Ζακύνθου ναύτης Θεόφιλος, διότι ἠρνήθη νὰ τουρκέψη. Τὸ μαρτύριον ὑπῆρξε φοβερόν. Ὁ Θεόφιλος ἐκάη πρὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου εἰς τὸ Φλώρι τοῦ Αἴπους, τὰ δὲ περισωθέντα ἐκ τῆς πυρᾶς λείψανα ἐξηγοράσθησαν ὑπὸ τῶν Χίων Χριστιανῶν καὶ διεφυλάχθησαν εἰς διαφόρους ναοὺς. Ὁ Γεώργιος Κορέσσιος αὐτὸς δὲν ἐδίστασε νὰ ἀπαγγεῖλῃ τὸν ἐπιμνημόσυνον λόγον εἰς τὸν Ἅγιον

¹⁾ Legrand, Bibl. Hellen. 17 siècle, τ. 4, σ. 479. Πέ. J. Aymon, Monuments authentiques de la religion des Grecs 1708 σ. 68.

Γεώργιον διὰ τὴν ἐνισχύσιν τὸν ἀγῶνα τῶν νεομαρτύρων, ἔγραψε δ' ἔπειτα καὶ ἄσματικὴν ἀκολουθίαν τοῦ Θεοφίλου, τοῦ ὁποίου ἡ μνήμη τελεῖται τὴν 24 Ἰουλίου ¹⁾).

Ἄλλ' ἐπίμονος, μακρὰ, σφοδρὰ ὑπῆρξεν ἡ πολεμικὴ του κατὰ τῆς καθολικῆς προπαγάνδας. Τὰ γραφέντα ὑπὸ τοῦ Κορεσίου κατὰ τοῦ Galilei δεικνύουν τοῦτο τοῦλάχιστον, τὴν μεγάλην μαχητικότητα τοῦ Χίου σοφοῦ, τὴν ὁποίαν αὐτός διετήρησε καὶ ὕστερον, εἰς τὴν εἰρηνικὴν του πατρίδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν διεθύθονε τὸν ἀγῶνα του κατὰ τοῦ Καθολικισμοῦ. Ἐὐσφάλμα τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξεν ὅτι μὲ τὴν ἄλλως εὐεργετικὴν ἔδρυσιν σχολείων εἰς τὴν Ἀνατολήν ἐπεδίωκε νὰ ἐλκύσῃ τοὺς «σχισματικούς» Ἕλληνας εἰς τὸν Καθολικισμόν καὶ δὲν κατῴρθωσεν νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἡ προσπάθεια ἐπροκάλει εὐλόγως φοβεράν ἀντίδρασιν τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι κατεδιώκοντο ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἔδλεπαν πολλάκις τοὺς Καθολικοὺς πρέσβεις ἢ ἄλλους ἀντιπροσώπους τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας νὰ συνεργάζωνται μὲ τοὺς Τούρκους κατὰ τῶν Ὀρθοδόξων. Ἰδιαιτέρως ἐν Χίῳ αἱ σχέσεις Ὀρθοδόξων καὶ Καθολικῶν, αἱ ὁποῖαι τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα ἦσαν φιλικαί, ὠξύνθησαν τὸν δέκατον ἔβδομον καὶ συνετέλει καὶ τοῦτο νὰ ἐνισχύῃ τὸν Κορέσιον εἰς τὴν πολεμικὴν του κατὰ τοῦ Καθολικισμοῦ. Πλείστα ἔργα συνέγραψεν ὁ Κορέσιος κατὰ τοῦ Καθολικισμοῦ, τῶν ὁποίων ἐλίγα ἐδημοσιεύθησαν, τὰ δὲ λοιπὰ διεδόθησαν ὡς χειρόγραφα καὶ εὐρίσκονται σήμερον εἰς πλείστας βιβλιοθήκας. Πλὴν τῶν πολεμικῶν ἔγραψε καὶ ἄλλα θεολογικὰ ἔργα ὁ Κορέσιος, ἐρμηνείας, λόγους κλπ. Τὰ ἐκδοθέντα θεολογικὰ του μελετήματα πλὴν τῆς ἀνωτέρω σημειωθείσης ἄσματικῆς ἀκολουθίας εἶναι (ὁ Legrand δὲν τὰ γνωρίζει ὅλα) :

¹⁾ Βλ. Π. Χιώτου, Ἱστορικὰ Ἀπομνημονεύματα Ζακύνθου τ. 2 σ. 581.—Νέον Μαρτυρολόγιον 1799 σελ. 68.—Νέον Λεξιμωνάριον σ. 287. Ἡ ἄσματικὴ ἀκολουθία ἐξεδόθη καὶ ἰδιαιτέρως ὑπὸ τὸν τίτλον : «Ἀκολουθία ἄσματικὴ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θεοφίλου τοῦ Ζακυνθίου μαρτυρήσαντος ἐν Χίῳ, συντεθεῖσα ὑπὸ τοῦ θεολογικωτάτου Γεωργίου Κορεσίου τοῦ Χίου, νῦν πρῶτον ἐκδοθεῖσα τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἐγκρίσει, ἐπιστάσει καὶ διορθώσει τοῦ Κ. ἱερομονάχου Στρατούλη, δαπάνῃ δὲ Σεργίου Χ. Ραφτάνη». Ἐν Ζακύνθῳ 1856. Τὸ 1883 ἔγινε καὶ ἄλλη ἐκδοσις ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Χ. Ραφτάνη ὑπὸ τὸν τίτλον : «Ἀσματικαὶ ἀκολουθίαι τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θεοφίλου τοῦ Ζακυνθίου μαρτυρήσαντος ἐν Χίῳ, συντεθεῖσαι ἢ μὲν ὑπὸ τοῦ θεολογικωτάτου Γεωργίου Κορεσίου, ἢ δὲ ὑπὸ Νικηφόρου ἱερομονάχου τῶν Χίων». Ἐν Ἀθήναις 1883. Εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην Ἀθηνῶν τὸ ὑπ' ἀρ. Suppl. 271 χειρόγραφον περιέει ἀκολουθίαν τοῦ νεομάρτυρος Θεοφίλου, «ποίημα τοῦ σοφωτάτου καὶ ἀρίστου ἱεροῦ κυρίου Γεωργίου τοῦ Κορεσίου Χίου» καὶ «λόγον εἰς τὸ μαρτύριον» τοῦ αὐτοῦ.

1) «Τοῦ μακαρίτου Γεωργίου Κορρσσίου τοῦ Χίου ἐγχειρίδιον περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διορθωθὲν ἐν πολλοῖς καὶ διαιρεθὲν εἰς κεφάλαια καὶ τμήματα παρὰ Δοσιθέου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων» Τόμος Καταλλαγῆς 1692—4 ἐν Γιάσιφ Μιλδοβίας (!) σ. 276—410.

2) «Τοῦ ἐν Θεολόγοις ἰατροῦ κλεινοτάτου Γεωργίου Κορρσσίου τοῦ ἐκ Χίου συντομία τῶν Ἱταλικῶν ἁμαρτημάτων τοῦ ἀριθμοῦ, ἥπερ πρῶτον ἤδη ἐν Λονδίῳ ἐκδιδομένη ταῖς τοῦ ἐμπολαίου ἅμα δὲ καὶ λογίου Ἑρμοῦ θιασώταις πολυειδήμοσι Χίοις, ταῖς τοῦ συγγραφέως πολίταις καθιεροῦται ὑπὸ τοῦ ἐκδότου Κ. Σιμωνίδου 1854».

3) «Κυρίου Γεωργίου Κορρσσίου τοῦ Χίου διάλεξις μετὰ τινος τῶν Φράρων» (περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος). Ἐδημοσιεύθη εἰς βιβλίον τοῦ Μελετίου Πηγᾶ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, «περὶ τῆς Ἀρχῆς τοῦ Πάπα» ¹⁾.

4) «Γεωργίου Κορρσσίου ἱατροῦ καὶ Θεολόγου τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, εἰ χρῆ τὸν αἵρετικὸν ἀναδραπνίξασθαι ἐρωτηθεὶς (!) ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως». Ἐξεδόθη ὑπὸ Τ. Θέμελη εἰς τὸ Περιοδικὸν Νέα Σιών τ. 8 (1909) σελ. 115—121 (ἐκ χειρογράφου ἀντιγραφέντος ὑπὸ τοῦ Χίου Ἰγνατίου Πετρίτζη, τοῦ συγχρόνου τοῦ Κορρσσίου).

Τὰ ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Κορρσσίου εἶναι πάμπολλα, ὁ ἀκριδέστερος δὲ κατάλογος τούτων ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Legrand ²⁾, τὸν ὁποῖον δὲν ἐπαναλαμβάνομεν ἐνταῦθα. Χειρόγραφον μετ' ἀφιερώσεως σώζεται εἰς τὴν Μονὴν Λαύρας τοῦ Ἁγίου Ὄρους ³⁾ :

«Φυσικὰ ζητήματα καὶ μεταφυσικαὶ σημειώσεις εἰς τὴν μεταφυσικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους». Ἐν τέλει τοῦ χειρογράφου φέρεται : «Παρ' ἐμοῦ Γεωργίου Κορρσσίου Θεολόγου τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας καὶ ἱατροῦ καὶ

¹⁾ Legrand. Bibl. hellén. 17 siècle, τ. 1, σελ. 241. Θ. Ἀθανασίου, Περὶ τῶν Ἑλληνικῶν Σχολῶν ἐν Ρουμανίᾳ 1898 σ. 118.

²⁾ Legrand, Bibl. hellén. 17 siècle, τ. 3 σελ. 263—269. Π6. καὶ Κ. Σάθα Νεοελλ. Φιλ. σελ. 249 καὶ Ζοιῶτα, Ἱστορίαν τῆς Χίου τ. Γ, 1 σελ. 415.—Α. Δημητρακοπούλου, Προσθήκαι καὶ Διορθώσεις τῆς Νεοελλ. Φιλολ. τοῦ Κ. Σάθα 1871, σελ. 40.

³⁾ Σ. Εὐστρατιάδου, Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς μεγίστης Λαύρας, Paris 1925 ἀρ. 1680. Ἄλλο χειρόγραφον μὲ σημειώσεις τοῦ Κορρσσίου εἰς τὰ Μεταφυσικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ἠγόρασεν ὁ Πατριάρχης Χρῦσανθος κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς Χίον τὸ 1725 ἀντὶ τριάκοντα γροσίων καὶ τοῦτο φυλάττεται εἰς Ἱεροσόλυμα. Βλ. Α. Π. Κεραμέως, Κατάλογος Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθήκης, τ. 4 (1889) σ. 61.

δῶρον ἔστω τῇ Ἁγίᾳ τῶν Ἱερῶν Ἀναργύρων Ἀδελφότητι, μετοχετευέσθω ἕμῳς καὶ ἄλλοις μεταγράφειν ἐθέλουσι τὸ παρὸν πόνημα». Τὸ μελέτημα τοῦτο δεικνύει τὴν ἀγάπην τοῦ Κορεσίου πρὸς τὴν Ἀριστοτελικὴν Φιλοσοφίαν. Ἐνδιαφέρουσα πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἡ γνώμη τοῦ Κορεσίου εἰς τὸ χειρόγραφον τῆς μονῆς (ἄρ. 360) Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους : «Γεωργίου Κορεσίου τοῦ Χίου κατὰ τῶν λεγόντων μὴ δεῖν μανθάνειν»¹⁾.

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ποῦ ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω πρὸς τὴν Κοινότητα Βενετίας ὁ Κορέσιος γράφει ὅτι «ἕκαμα μίαν σύντομον Θεολογίαν εἰς ὄλα τὰ ζητήματα ἑλληνικὴν. Καὶ ὅταν ὀρίσετε, θέλω σᾶς τὴν στείλει αὐτοῦ νὰ τὴν τυπώσετε εἰς ὠφέλειαν τοῦ γένους διὰ νὰ βοηθηθοῦν αὐτοῦ οἱ μαθηταί». Ἡ Θεολογία αὕτη εἶναι βεβαίως τὸ γνωστὸν ἐκ πολλῶν χειρογράφων Θεολογικῶν τοῦ Κορεσίου, τοῦ ὁποίου καλὸν ἀντίτυπον ὑπάρχει εἰς τὴν Μονὴν Κουτλουμουσίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους²⁾.

Ἡ πολεμικὴ τῶν Θεολογικῶν συγγραμμάτων τοῦ Κορεσίου κατὰ τῶν Καθολικῶν καὶ Καλδινιστῶν κατέστησεν ὀνομαστὸν πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ τὸν Κορέσιον. Ἄφθονοι εἶναι οἱ ἔπαινοι εἰς λόγους, ἐγκώμια, ἐπιγράμματα πρὸς αὐτόν. Ὁ γνωστὸς φιλόλογος καὶ θεολόγος Γεράσιμος Βλάχος, σύγχρονος τοῦ Κορεσίου ἔγραψε τὰ ἐξῆς ἐπαινετικά περὶ αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἀντέγραψα ἀπὸ τὸν ὑπ' ἄρ. 1148 κώδικα τῆς Μονῆς Σινᾶ καὶ τὰ ὁποῖα δὲν γνωρίζω ἂν ἐτυπώθησαν ἀλλαχοῦ : «ὅτι ὁ περίφημος Κορέσιος εἶναι σοφός, ὅλος ὁ κόσμος τὸ μαρτυρεῖ· τὸ ἀποτέλεσμα τῆς σοφίας του θεωρεῖ ἡ Ἀσία καὶ ἡ Εὐρώπη, μᾶλλον δὲ ὁ τετραπέρατος κόσμος καὶ τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν του τὸ βεβαιώνει· καὶ ὅλον τὸ Γένος τὸν προσέχει ὡς ἂν ὁποῦ πολλάκις, μᾶλλον δὲ μυριάκις διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν ὑπερεμάχησε· καὶ ὡς φοβερὸς ἀντιλήπτωρ παρὰ τοῖς Ὁρθοδόξοις θαυμάζεται· καὶ παρὰ τῶν ἀντικειμένων ὡς πῦρ φλέγον τὰς ἀκάνθας φεύγεται καὶ τρομάσσεται». Ὁ Νεκτᾶριος πατριάρχης Ἱεροσολύμου ἔγραψεν «Ἐγκώμιον»³⁾ εἰς τὸν Κορέσιον, εἰς τὸ ὁποῖον μετὰ τινος ὑπερβολῆς ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ. Τὸν ὀνομάζει (σ. 526) «τὸ ὠραιότατον βλάστημα, τὸ ἄνθος τὸ εὐωδέστατον ταύτης τῆς περιφήμου

¹⁾ Χιακὰ Χρονικά τ. 1, σελ. 35.

²⁾ Σ. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους Ἑλληνικῶν Κωδίκων τ. 1 (1895), σελ. 290 ἄρ. 3240.

³⁾ Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως εἰς τὸ Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος τ. 3 (1889) σελ. 522—528.

καὶ λαμπρᾶς πόλεως τῆς Χίου, ἣ ὁποῖα ἀνίσως καὶ ἀπόκτησεν καὶ ἄλλα πολλὰ προτερήματα ἀπὸ ἄλλους πολλοὺς παλαιοὺς καὶ σοφοὺς ἀνδρας, ὅσους βίβλοι καὶ λόγοι φέρουτιν, ἀλλὰ περισσώτερον ἐλαμπρύνθη καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἐφημίσθη μὲ τὸ νὰ βλαστήσῃ Γεώργιον τὸν Κορέσσιον, διὰ τὸν ὁποῖον περισσώτερον αὐτῆ του ἢ πατρίς, ἡ Χίος πρέπει νὰ σεμνύνεται καὶ νὰ ἐπαινῆται, διότι αὐτὸς εἶναι ὁποῦ τχύτην τὴν Χίον ἔκαμε τιμιωτέραν ἀπὸ τὸν περίπατον τῶν περιπατητῶν φιλοσόφων καὶ σεμνοτέραν ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Πλάτωνος. Τοῦτο (εἰς ;), ὅπερ τούτην του τὴν πατρίδα, τὴν Χίον τὴν ἔκαμε νὰ εἶναι καὶ νὰ λέγεται μητρόπολις τῶν Δόγων, ἀκρόπολις τῆς Σοφίας καὶ θησαυρὸς τῆς Θεολογίας». Ὁ ἴδιος ὁ Νεκτάριος συνέταξε καὶ ἐπίγραμμα ἐπαινετικὸν εἰς τὸν Κορέσσιον :

*πνευματορροῦτων ἐκ φρεάτων ὁ Κορέσσιος ἀντλῶν
νάματ' ἀπὸ στομάτων πᾶσι βροτοῖς προχέει ¹⁾.*

.....

Εἰς τὰ ἐν Πάτμῳ εὑρισκόμενα χειρόγραφα ἔργων τοῦ Κορεσίου ὑπάρχει καὶ ἀνωνύμου μακρὸν ἐπίγραμμα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν :

«Ἐπίγραμμα πρὸς τὸν εὐκλεέστατον, σοφώτατον καὶ θεολογικώτατον καὶ ἐν ἰατροῖς ἄριστον κύριον Γεώργιον τὸν Κορέσσιον, ἐλλάδι τε καὶ λατινίδι φωνῇ κεκοσμημένον, ἀνδρα τῶντι εὐσεβείᾳ, σωφροσύνῃ, νοῦ καθαρότητι καὶ φιλανθρωπία διαπρεπεῖ πολλῶν ὄντα βίον (;) ἄλλων ²⁾».

Ἐπιγράμματα εἰς τὸν «τρίσοφον Κορέσσιον» ἔγραψε καὶ ὁ συμπολίτης του Π. Διγαρίδης, τὰ ὁποῖα σώζονται ἀνέκδοτα εἰς τὴν Μονὴν Ἐσφιγμένου τοῦ Ἁγίου Ὄρους ³⁾.

Ἐννοεῖται ὅτι καὶ ὑβρίσθη καὶ κατηγορήθη ὁ Κορέσσιος διὰ τὴν πολεμικὴν του καὶ ὑπὸ Καθολικῶν καὶ ὑπὸ Λοιθηρανῶν ἢ Καλβινιστῶν. Εἰς ἀηδέστατον ἐπίγραμμα ὁ Καρυοφύλλης καθάπτεται τοῦ Μαξίμου Μαργουνίου, τοῦ Κορεσίου καὶ ἄλλων Ὁρθοδόξων :

¹⁾ Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Κυρίλλου Ἀθανασιάδου εἰς τὸ Περιοδικὸν Σωτήρ, τ. 13, σελ. 211. Κατὰ τὴν Ἐπετηρίδα τοῦ Πανεπιστημίου 9, 122 εἰς τὸν ὑπ' ἀριθμ. 37 κώδικα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου φ. 2216 ὑπάρχει πόνημα «Νεκταρίου. Ἱεροσολύμων εἰς Γεώργιον τὸν Κορέσσιον», τὸ ὁποῖον ἴσως εἶναι τὸ ἀνωτέρω ἐπίγραμμα.

²⁾ Ἰ. Σακελλίωνος, Πατριακὴ Βιβλιοθήκη 1890 σελ. 154. Ἐπίγραμμα εἰς Κορέσσιον ὑπάρχει καὶ εἰς τὸν κώδικα Paris. Suppl. Grec 684, φ. 43 καθὰ μοῦ γράφει ὁ φίλος κ. Δ. Ζακυθηνός.

³⁾ Σ. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους Ἑλληνικῶν Κωδίκων, τ. 1 σελ. 198 ἀρ. 2320 (307).

.....
 Νοῦς μάργος ἢ νοῦς ἀργός ἦν Μαργούνιος
 Κορέσσιος ζῶν ἐν κάρῳ σείει λόγους !!
 .....

Ὁ Ἀλλάτιος κατακρίνει τὸ μῖσος (odium) τοῦ Κορεσίου κατὰ τῶν Λατίνων, τὸν ὀνομάζει «ἀμφίβιον» ὑπὸ θρησκευτικὴν ἔποψιν ἀλλ' ὁμολογεῖ¹⁾ τὴν ὀξύνοϊάν του («ingenio acrí»); Ἀνωτέρω εἶδομεν ὅτι καὶ ὁ Κύριλλος Δούκαρις δὲν ἦτο εὐχαριστημένος μὲ τὸν Γ. Κορέσιον.

Εἶναι λυπηρὸν ὅτι δὲν ἔχομεν καμμίαν νεωτέραν εἰδικὴν θεολογικὴν μελέτην περὶ τῶν ἀνεκδότων μάλιστα ἔργων τοῦ πολυῦμνήτου ἀπολογητοῦ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ μελέτη αὕτη θὰ δείξη, ἂν ὑπερετιμῆθῃ ὁ Κορέσιος. Ἀξιόλογος μελέτη περὶ Κορεσίου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ P. Vancourt, Georges Coressios, Quelques aspects de sa doctrine sur le grâce et la prédestination d'après les documents inédits. *Orientalia Christiana* τ. 32 (1933) σ. 40 κέξ. Ὁ συγγραφεὺς ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα (σ. 47) ὅτι θὰ δυνηθῆ νὰ γράψῃ πληρέστερον περὶ Κορεσίου.

Πότε ἀπέθανεν ὁ Κορέσιος; Ὅπως εἶπομεν ἀνωτέρω τὸ 1654 ἔζη ἀκόμη. Ὁ Δημήτριος Ροδοκανάκις εἰς τὸ «Δοκίμιον περὶ τοῦ βίου . . .» τοῦ Κορεσίου (σελ. 2) γράφει ὅτι οὗτος ἀπέθανε τὴν 20 Αὐγούστου 1661 δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τινος Ἰησοῦτου καὶ ὅτι ἐτάφη εἰς τὸν Ἅγιον Σάββαν Ἀλεξανδρείας· ἀναφέρει μάλιστα καὶ ἐπίγραμμα ἐπιτύμβιον! Δυστυχῶς ὁ βιογράφος οὗτος τοῦ Κορεσίου δὲν εἶναι ἐπιστημονικῶς ἀξιόπιστος, ὁ δὲ Legrand¹⁾ ἐρευνήσας δὲν ἠδυνήθη νὰ εὔρη οὔτε ἐπίγραμμα οὔτε ἄλλας μαρτυρίας σχετικὰς μὲ τὴν δηλητηρίασιν δῆθεν τοῦ Κορεσίου εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν. Καὶ πράγματι φαίνεται ἀπίθανον ὅτι θὰ ἐδηλητηρίαζον τὸν Κορέσιον εἰς ἡλικίαν 90 περίπου ἐτῶν, ὅσην θὰ εἶχε τὸ 1661, τὸ δὲ ἐπίγραμμα δὲν εἶναι τῶν χρόνων τοῦ Κορεσίου, ὅτε ἔγραφον ἀρχαῖκὰ ἀλλὰ τῆς νεωτέρας σχολαστικῆς ποιήσεως, ὅποιαν ἢ καθαρεύουσα κατώρθωσε. Φαίνεται λοιπὸν πλαστὴ ἢ ὀλη ἱστορία περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Κορεσίου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ὁ λόγος τῆς πλαστογραφίας πρέπει

¹⁾ Εἰς τὴν διατριβὴν de Georgiis, Fabricii Bibliotheca Graeca, τ. 12, σελ. 116. Βλ. καὶ L. Allatii, De ecclesiae occidentalis atque orientalis perpetua consensione 1648 σ. 997.

¹⁾ Legrand, *Bibl. hell.* 17 siècle, τ. 3, σελ. 261.

νά ζητηθῆ εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ βιογράφου νά πλαστογραφῆσῃ καὶ κάποιο «οἰκόσημον» ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Κορεσίου!

Τὸ περίεργον ὅμως εἶναι διὰ τὴν σημειουμένη ἀνωτέρω χρονολογία τοῦ θανάτου 1661 πρέπει νά μὴν ἀπέχη πολὺ τῆς ἀληθείας. Ὁ Κορέσιος ἔζη ἀκόμη τὸ 1654, ὁ δὲ ἐπιμνημόσυνος λόγος τοῦ Νεκταρίου, ὁ σημειωθείς ἀνωτέρω, ἀπηγγέλη πιθανῶς ἐν Χίῳ πρὶν μεταβῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ γίνῃ οὗτος πατριάρχης τὸ 1661. Βεβαίως δὲν γνωρίζομεν ἂν ἦλθε πρὸ τοῦ 1661 ὁ Νεκτάριος εἰς Χίον· τὸ 1665 ἐπιστρέφει ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διὰ Σμύρνης, Λέσβου, Χίου, Ρόδου εἰς Ἱεροσόλυμα¹⁾. Νά ἔκαμε τότε τὸ Ἐγκώμιον τοῦ Κορεσίου ἐν Χίῳ ὁ Νεκτάριος; Φαίνεται πολὺ ἀργά. Πρόκειται νά διευκρινισθῆ λοιπὸν ἂν πρὸ τοῦ 1661 ἢ κατὰ τὸ 1665 ὠμίλησεν ὁ Νεκτάριος.

Μὲ τὴν μαχητικότητά του ὁ Κορέσιος ἀπέκτησε, ὡς εἶδομεν καὶ ἀνωτέρω, μέγα ὄνομα εἰς τὴν ἐποχὴν του, διότι ἠγωνίζετο κατὰ καθολικῶν καὶ διαμαρτυρομένων. Ἀκόμη ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμου ὀνομάζει τὸν Κορέσιον «τὸ καλὸν ἐγκαλλώπισμα τῆς Χίου»²⁾. Πρῶτος ὁ Διονύσιος Θερειανὸς³⁾ ἔκρινε ψυχρότερον καὶ ἐμετρίασε τὴν φήμην τοῦ Κορεσίου, τὴν ὁποίαν σήμερον βέβαια δὲν βλέπομεν καὶ πολὺ δικαιολογημένην. Δὲν δυνάμεθα νά κρίνωμεν ἂν ἦτο ἀπαραίτητος ἡ τόση πολεμικὴ τοῦ Κορεσίου, πάντως μονιμώτερα ἀποτελέσματα διὰ τὸν φωτισμὸν τοῦ ἔθνους δὲν εἶχεν ἡ ἐργασία τοῦ σοφοῦ τούτου.

K. AMANTOS

Προσθήκη

Τὸ ὄνομα Κορέσιος - Κορέσης προῆλθεν ἴσως ἀπὸ τὴν μικρασιατικὴν παρὰ τὴν Ἐφεσον πόλιν Κορησσὸς ἢ Κορησός, ἂν καὶ τὸ συνηθέστερον ἔθνικόν ἦτο Κορησίτης ἢ Κορησεύς. Κορέσιοι ἀναφέρονται εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Χίον, τὴν Κρήτην κ. ἄ. Πολλοὶ τούτων ἔγιναν καθολικοὶ καὶ διεκρίθησαν ὡς ἐπίσκοποι. Ὁ Γρηγόριος Κύπριος ἔγραψεν ἐπιστολὴν «τῷ μοναχῷ Ἀγάθωνι Κορέση»⁴⁾ δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Σ. Εὐστρατιάδου. Διάφοροι Κορέσιοι ἀπαντοῦν εἰς ἔγγραφα ἐκδοθέντα ὑπὸ Miklosich - Müller (2, 91

1) Π6. Χρ. Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων 1910 σ. 534.

2) Κ. Οἰκονόμου, Ἐπιστολιμαία διατριβὴ περὶ τῶν τριῶν ἱσρατικῶν τῆς Ἐκκλησίας βαθμῶν 1835 σ. 298 σημ.

3) Ἀδ. Κοραΐς 1, 38.

4) Ἐκκλ. Φάρ. 1, 85 καὶ 3, 12 καὶ 25.

καὶ 2, 540 καὶ 3, 263 κ. ἄ.). Μιχαὴλ Κορέσσης ἀναφέρεται ἐν Ρόδῳ ὑπὸ Σγουροπούλου (σ. 317). Περὶ «Μιχαὴλ Χρυσογράφου τοῦ Κορέσση» βλ. περιοδικὸν Βυζαντιδὰ τ. 2, 468. Εἰς τὸ αὐτὸ περιοδικὸν (2, 29 καὶ 2, 42) ἀναφέρεται «Στέφανος Κορέσσης καὶ Πανυπερσέβαστος». Περὶ Βελισσαρίου «Κορενσίου» τοῦ ἐν Νεαπόλει ζωγράφου (1558 - 1643) ἔγραψεν ὁ Σπ. Λάμπρος τὸ 1872. Εἰς κατάλογον Κρητικῶν οἰκῶν Κερκύρας ¹⁾ σημειοῦνται οἱ «Coressi» ὡς καταγόμενοι ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Περὶ Μιχαὴλ Παύλου Κορεσσίου τοῦ Κρητὸς ἔγραψεν ὁ Legrand ²⁾. Κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα εἰργάσθη μέγਾਲως ὡς τυπογράφος εἰς τὴν Ρουμανίαν ὁ διάκονος «Coressi», τὸν ὁποῖον κακῶς ὁ Ν. Jorga δὲν θεωρεῖ Ἑλληνα ³⁾. Περὶ τούτου τοῦ Coressi ἔγινε λόγος ὑπὸ τοῦ Ν. Jorga εἰς τὴν Enciclopedia Italiana. Καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς Πατριαρχικῆς τυπογραφίας «ὁ ἐντιμολογιώτατος πρῶτος δευτερεύων κύριος Κωνσταντῖνος Κορέσσιος» ⁴⁾.

Εἰς τὴν Χίον διακρίνονται οἱ Κορέσσιοι ἀπὸ τοῦ 14ου αἰῶνος ⁵⁾. Εἰς τὰ ἔγγραφα τῶν Miklosich - Müller (3, 263) σημειοῦται τὸ 1511 Ἰωάννης Κορέσσης, πάππος πιθανῶς τοῦ περὶ τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος διακριθέντος ὁμωνύμου ἱατροῦ. Γνωστὸς εἶνε καὶ ὁ Χίος Παῦλος Κορέσσης ἐπίτροπος τοῦ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικοῦ ναοῦ ⁶⁾. Ἐπίσης γνωστὸς εἶναι ἐκ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰῶνος ὁ Παντολέων Κορέσσης ⁷⁾.

Τοὺς καθολικοὺς Κορέσσιδες δὲν παρηκολούθησα. Σημειῶνω μόνον τὸν Βικέντιον Κορέσσιον ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ναξίας, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὸν πρόλογον εἰς τὸ ἀκόλουθον βιβλίον : *Acolouthia tis meghalis eydomados. Venetia 1816.* Ὅσον ἀτελὲς καὶ ἂν εἶναι τὸ ἀνωτέρω σημεῖωμα, δεικνύει τὴν μεγάλην διακλάδωσιν τῶν Κορεσσίων. Κ. Α.

¹⁾ Ν. Ἑλληνομν. 10, 449—456.

²⁾ Bibl. Hellénique 17 siècle τ. 5, 277.

³⁾ Ν. Jorga, *Geschichte des Rumänischen Volkes* τ. 1 (1905) σ. 401 Ἀθανασίου, Περὶ τῶν ἐν Ρουμανίᾳ Ἑλλήνων σχολῶν σ. 62 καὶ 165—166.

⁴⁾ Βλ. Κιβωτὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης 1819 σ. ε'.

⁵⁾ Περὶ τῶν Κορεσσίων τῆς Χίου βλ. εἰδικώτερον, Γ. Ζολώτα, Ἱστορία τῆς Χίου τ. 2 (1923) σ. 355 κέ.

⁶⁾ Ι. Βελοῦδου, Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων ἀποικία σ. 21. Μ. Sanudo, *Diarii* τ. 2. σ. 120. Πολλὰ γράφει περὶ τοῦ Παύλου Κορεσίου ὁ Δ. Ροδοκανάκις, Ἰουστινιάναι σ. 160, ἀλλὰ ταῦτα πρέπει νὰ ἐξελεγχθοῦν.

⁷⁾ Μ. Sanudo, *Diarii* τ. 3 σ. 120.—Ν. Jorga, *Notes et Extraits pour servir à l'histoire des Croisades 6ème serie* 1916 σ. 38. — Albéri, *Relazioni...III serie* τ. 3, 43.